

4. Бобко Л.О. Гуманістичне виховання студентів вищих навчальних закладів фінансово-економічного профілю у позанавчальній діяльності: Автореф. дисерт. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2004. – 20 с.
5. Кузнецова І.В. Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти: Автореф. дисерт. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – К., 1993. – 51 с.
6. Кондратенко Г.М., Рідкоус О.В. Гуманістичні основи навчально-виховного процесу в творчій спадщині В.О.Сухомлинського // Педагогічні науки. – Херсон: ХДУ, 2004. – С. 212 – 216.

УДК 378.14:338.43.01/.02

В.Л. Мозговий

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

На основі теоретичного аналізу у статті обґрунтовується проблема формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю. Наводяться погляди вітчизняних та зарубіжних учених на проблему професійно-педагогічної готовності фахівців, визначені основні показники та сфери практичної належності даної компетенції.

On the basis of the theoretical analysis the problem of formation of readiness for pedagogical activity of the future engineers-teachers of an agrarian structure proves in clause. Sights of domestic and foreign scientists at a problem of is professional-pedagogical readiness of experts are considered, the basic parameters, and as spheres of a scientific urgency of this competence are certain.

Постановка проблеми. Якісна підготовка майбутнього професіонала будь-якого фахового спрямування в сучасній психолого-педагогічній науці розглядається перш за все як процес виникнення певних особистісних новоутворень: готовність до професійної діяльності, професійної ідентичності, і, нарешті, особливої інтегративної якості – професійної позиції [1: 293]. Готовність людини до здійснення суспільних, особистісних функцій зумовлює успішність діяльності, забезпечує плідність дій, керує її активністю, спрямованістю на особистісний підхід до професійних завдань. Готовність визначається вченими у двох напрямках – як ситуативна (локальна) та як довготривала (стійка), що залежить від усталених якостей суб'єкта і потребує формування [2: 9].

Діяльність педагога – це різновид професійної діяльності, яка направлена на всебічну підготовку кадрів різного функціонального призначення. Педагогічна діяльність – це процес виконання завдань, пов'язаних із навчанням та вихованням учнів, студентів на основі наукових психолого-педагогічних знань. В основі педагогічної діяльності лежать закони, які фіксують важливі зв'язки та відносини в процесі сприйняття та засвоєння нового матеріалу, враховуючи мету та завдання виховання та навчання. Реалізація даних законів передбачає знання предмета, володіння необхідним арсеналом методів, форм і засобів педагогічної діяльності [3: 106]. Науково обґрунтована педагогічна діяльність перетворюється в окремий вид трудової діяльності – педагогічну працю. Особистісна готовність педагога передбачає певну сукупність особистісних якостей, які надають можливість здійснювати професійну діяльність, обґрунтовуючи результативну сторону даної діяльності та міру досягнення педагогічного результату професійної активності [4: 192].

Підготовка до педагогічної праці реалізується через систему вищої педагогічної, університетської, інженерно-педагогічної освіти, в інститутах та на факультетах підвищення кваліфікації викладачів, в аспірантурі, докторантурі [3: 250]. Одним із основних компонентів системи педагогічної освіти є умови ефективної діяльності педагога. Вони характеризуються суб'єктивними та об'єктивними вимогами та передумовами, реалізуючи які педагог досягає

певних результатів у професійній діяльності. Однією із головних об'єктивних вимог до педагогічної діяльності є досягнення успіху у формуванні в студентів потреби та здатності до самовдосконалення, наближення до вершин професіоналізму в обраній галузі, їх готовності до праці після закінчення вищого навчального закладу [3: 448].

Аналіз останніх досліджень. Проблеми професійного самовизначення, формування готовності до вибору професії присвячені роботи: І.Я.Лернера, Н.І.Войченко, А.Г.Бас, С.А.Богомаз, А.Є.Голомштокка, Є.М. Павлютенкова, В.В. Серікова, К.К. Платонова.

Готовність до педагогічної діяльності, як психолого-педагогічна проблема, знайшла відображення у працях психологів (Г.О.Балла, Г.С. Костюка, В.О.Моляко, П.С.Перепелиці, О.В.Проскури) та педагогів (В.І. Данильчука, Л.В.Кондрашової, Н.В.Кузьміної, З.С.Левчук, В.А. Слатьоніна). Рівні творчої педагогічної діяльності досліджували В.А. Кан-Калик, М.М. Поташнік, І.П. Раченко, С.О. Сисоєва.

У контексті інженерно-педагогічної освіти проблема підготовки майбутніх фахівців до освітньо-виховної діяльності досліджувалась С.Ф.Артюром, С.Я.Батишевим, Н.В.Кузьміною, Є.Ф.Зеєром, В.Б.Бакатановою, О.Е.Коваленко, М.А.Цирельчуком, О.А.Макаренко, П.В.Харченко.

Значення готовності до педагогічної діяльності інженера-педагога аграрного профілю в контексті підготовки спеціалістів АПК до роботи в нових соціально-економічних умовах – проблема достатньо нова, але орієнтована на перспективу.

Якість професійної освіти науково формулюється як сукупність властивостей та характеристик, які визначають готовність фахівця до ефективної, продуктивної, позитивно-налаштованої професійної та соціальної діяльності. М.І.Д'яченко та Л.О.Кандибович визначають готовність до професійної діяльності як сталу професійну якість цілісної особистості спеціаліста, в якій знання, уміння та навички – частина інтегрального прояву готовності [3: 88]. За визначенням Р.К.Серьожникової, професійну готовність до включення у виробничі відносини доцільно розглядати як трикомпонентну систему. Компонентами цієї системи є сформована професійна свідомість, знання професійної технології, володіння професійною технікою [5: 13]. Дана система чітко визначає формування готовності до професійної діяльності у технічному вузі навіть з урахуванням початкової психолого-педагогічної підготовки. Але треба враховувати специфіку підготовки інженерно-педагогічних кадрів – фахівців, у яких згідно присвоєної кваліфікації повинна бути сформована готовність і до педагогічної діяльності.

Готовність у контексті професійно-педагогічної освіти розглядається як інтегральний прояв певних властивостей особистості, направлених на педагогічну діяльність, які проявляються в наявності у випускників педагогічних здібностей, певної суми знань, умінь та навичок, а також впевнених ціннісних орієнтацій, моральних та психологічних якостей, які вимагає педагогічна діяльність. Н.А.Цирельчук рекомендує розглядати професійну готовність інженера-педагога на основі взаємодії всіх складових професійної діяльності, тим самим акцентуючи увагу на недопустимості виділення будь-якої підгрупи в окрему синтетичну готовність із загальної системи освіти [6: 257]. Л.Г.Семушина стверджує, що готовність до професійної діяльності є результатом навчальної діяльності студента з оволодіння знаннями, уміннями, першим професійним досвідом і проявляється в здатності випускника вирішувати професійні завдання у відповідності з присвоєною кваліфікацією [7: 3].

Особливо гостро дана проблема спостерігається в структурі відтворення інженерно-педагогічних кадрів для сучасної системи професійно-технічної освіти. За результатами дослідження В.Б.Бакатанової, усіх інженерно-педагогічних працівників можна умовно розподілити на такі групи у середині двох основних категорій (майстри виробничого навчання та викладачі). Серед майстрів виробничого навчання:

- особи, які прийшли на роботу у професійно-технічні навчальні заклади з виробництва;

- особи, які прийшли на роботу у професійно-технічні навчальні заклади після закінчення індустріально-педагогічних технікумів, інженерно-педагогічних факультетів профільних вищих навчальних закладів, інженерно-педагогічних інститутів, університетів, академії;
- особи, які мають вищу або середню спеціальну освіту, але не мають ані базової психолого-педагогічної підготовки, ані робітничої професії.

Категорія викладачів, у свою чергу, теж неоднорідна і дозволяє виділити серед викладачів спеціальних дисциплін та загальноосвітніх дисциплін такі групи:

- особи, які мають вищу, як правило, технічну освіту та значний досвід роботи на виробництві або в іншій сфері народного господарства відповідного до профілю здобутої освіти;
- особи, які мають інженерно-педагогічну освіту;
- особи, які мають педагогічну та університетську освіту [8: 19].

Формування цілей статті. Враховуючи підготовку фахівців за двома спеціальностями завжди реальною проблемою буде пріоритетність вибору однієї із двох діяльностей. У випадку з інженерно-педагогічною освітою це – інженерна, або інженерно-педагогічна діяльність. Вибір моделі трудової діяльності багато в чому залежить від спрямованості, професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Для того щоб учитель упевнено йшов шляхом професійного саморозвитку, необхідно ще в стінах вузу навчити оцінювати себе як особистість і професіонала, рефлексувати свою діяльність і спілкування, вибудовувати програму особистісного і професійного розвитку. Це можливо при переорієнтуванні професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя на формування готовності до професійного саморозвитку [9: 18].

Цілком можливо, що для різних галузей промисловості дані питання більш менш вирішуються. А от для сільського господарства, та в цілому агропромислового комплексу країни, наявність фахівців, які можуть працювати в галузі і бажають навчити інших уже стало проблемою. Тому **формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю** було визначено однією із актуальних тем, яка в перспективі розширить можливості та удосконалить процес професійної підготовки робітничих кадрів для агропромислового комплексу країни.

Починаючи з 2004 року, дане експериментальне дослідження виконуються відповідно до тематичного плану наукових досліджень Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України та плану наукових досліджень Миколаївського державного аграрного університету – факультет механізації сільськогосподарського виробництва – спеціальність “Професійне навчання. Механізація сільськогосподарського виробництва та гідромеліоративних робіт”.

Метою дослідження готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю в умовах практичного та професійного навчання став аналіз складових ступеневої підготовки фахівців ОКР “Бакалавр” – молодший інженер викладач практичного навчання та ОКР “Спеціаліст” – інженер-педагог. Виявлення сукупностей, які забезпечують розвиток та подальшу перспективу професійно-педагогічного спрямування фахівців при вивченні дисциплін практичної та професійної підготовки, проходженню педагогічних практик з професійного навчання. Відповідно до мети **об’єктом дослідження** стала професійна готовність майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю до педагогічної діяльності. **Предметом дослідження** був визначений процес формування професійно-педагогічної готовності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю.

Аналіз фактичного матеріалу з теми дослідження дозволив зробити припущення і сформулювати **робочу гіпотезу** – ефективність формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю перебуває в прямій залежності від створення середовища професійно-педагогічної підготовки.

В умовах динамічного розвитку та інтенсифікації життєдіяльності суспільства особливої актуальності набуває підготовка кваліфікованих і компетентних викладачів

професійного навчання. *Концептуальна ідея дослідження* базується на одному із пріоритетних завдань модернізації професійно-технічної освіти – відтворення робітничих кадрів для різних галузей виробництва, що в свою чергу передбачає перегляд організаційно-педагогічних умов підготовки викладачів інженерно-педагогічного профілю. Викладання предметів психолого-педагогічного циклу, організація наскрізних педагогічних практик, впровадження інноваційних технологій навчання, з метою формування професійно-педагогічної готовності, першочергово виявляють одну із проблем інженерно-педагогічної освіти – ефективність підготовки педагогів професійного навчання. У зв'язку з цим виявлення особливостей процесу формування професійно-педагогічної готовності інженерів-педагогів до навчально-виробничої діяльності аграрного профілю передбачає не тільки відтворення професійної освіти, а й формування у майбутньому гуманітарно-технічної еліти професійної школи.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети дослідження було визначено такі *завдання*: проаналізувати стан проблеми дослідження у педагогічній теорії і практиці; розробити модель формування готовності до педагогічної діяльності інженерів-педагогів аграрного профілю; обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність запропонованої моделі підготовки майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю до професійно-педагогічної діяльності; розробити науково-обґрунтовані рекомендації, для майбутніх інженерів-педагогів щодо організації навчально-виробничої діяльності у закладах аграрного профілю.

Основним моментом інженерно-педагогічної освіти є – розвиток комплексу здібностей майбутнього інженера-педагога, перш за все в рамках функціональної моделі інженерно-педагогічної діяльності. Розвиток здібностей досягається не тільки прямим шляхом, а й загальнопедагогічним впливом де все оточуюче освітнє середовище стимулює, ініціює самопізнання, самоактуалізацію, саморозвиток. Знання, уміння не накладаються на студента, як на об'єкт навчання, а усвідомлюються як умови і засоби досягнення успіху в навчанні, житті та професійній діяльності, тим самим трансформуючись в професійно важливі здібності та особистісні якості [6: 171].

Враховуючи інтенсивність розвитку сучасного освітнього середовища достатньо науково емним став процес підготовки педагогічних працівників. Безперечно, що і ускладнився процес діагностики готовності вчителя до педагогічної діяльності. Аналіз результатів успішності студентів I-II курсів з дисциплін професійної та практичної підготовки, рівнів навчальних досягнень пов'язаних з проведенням навчально-виробничих практик студентів III-V курсів та даних професійного самовизначення випускників інженерно-педагогічного профілю виявили ряд певних проблем у процесі підготовки інженерів-педагогів аграрного профілю до педагогічної діяльності. По-перше, нова спеціальність для аграрного закладу, яка зразу ж підняла питання профорієнтаційної роботи, організації навчальних, навчально-виробничих практик для студентів даної спеціальності, методичного та матеріально-технічного забезпечення спеціалізації. По-друге, враховуючи специфіку навчальних закладів аграрного профілю, навчальні плани з підготовки інженерно-педагогічних кадрів в першу чергу роблять основний акцент на базову – інженеру освіту, а вже потім другою складовою розглядають процес формування педагогічних знань, умінь, навичок, аргументуючи це синтезом технічної та професійно-педагогічної підготовки в змісті виробничих функцій, які відображені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Можливо, ці причини, а можливо і ряд інших, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу, впливають на процес формування готовності та професійне самовизначення якраз у площині інженерно-педагогічної діяльності.

Висновки. Все це дає підстави зробити припущення про недостатньо сформований механізм підготовки майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю до педагогічної діяльності. А якщо до даних чинників ще додати зниження соціальної ролі педагога, то взагалі постає серйозна проблема кадрового забезпечення в системі професійної освіти. Згідно навчальних планів психолого-педагогічні дисципліни в структурі інженерно-педагогічної освіти повинні закладати основу готовності до викладацької діяльності.

Структурне і змістовне розкриття професійної готовності дозволить визначити у всім різноманітті взаємозв'язків елементи структури і змісту професійної підготовки фахівця в технічному вузі і роль психології і педагогіки в ній, що дозволить вирішити як теоретичні, так і методичні питання, пов'язані з формуванням конкретної програми цієї підготовки [5: 13]. Стан сучасної професійної освіти вже зараз підтверджує реальні потреби розвитку даної спеціалізації, наголошуючи в даному питанні на пріоритетності фундаменталізації освіти. Перспективи ж давно відображені не тільки в планах організації навчально-виробничої діяльності вищих аграрних навчальних закладів, професійно-технічних навчальних закладах, аграрних ліцеях, а є і нагальною потребою для нової структури – служби дорадництва, яка визначила для себе коло завдань, направлених на вирішення проблеми агропромислового комплексу України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чаусова Т.В. Формування професійної позиції майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки// Педагогічний процес: Теорія і практика. Збірник наукових праць. Випуск №2. – Київ. Видавництво П/П “ЕКМО”, 2003. – 309с.
2. Харченко П.В. Формування готовності до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта: Автореф. дис. канд. ... пед.наук: 13.00.04 / Київ Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2004. – 20с.
3. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь-справочник. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 576с.
4. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 224с.
5. Серьожникова Р.К., Пархоменко Н.Д., Яковицька Л.С. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 243с.
6. Цырельчук Н.А. Инженерно-педагогическое образование как стратегический ресурс развития профессиональной школы: Монография. – Мн.: МГВРК, 2003. – 400с.
7. Семушина Л.Г. Разработка методики контроля готовности к профессиональной деятельности студентов ССУЗОВ//Среднее профессиональное образование. – 2003. – № 10. – С.2-3.
8. Бакатанова В.Б. Психолого-педагогічні умови професійного відбору майбутніх інженерів-педагогів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 1996. – 189с.
9. Тихонова Т.В. Формування готовності майбутнього вчителя до професійного саморозвитку як теоретична проблема педагогіки // Збірник матеріалів міжвузівської конференції “Підготовка учителів в Україні та за кордоном”. Матеріали наукової конференції. – Миколаїв: 1999. – 89с.

УДК 37.015.3:159.942

Л.Б. Нікіфорова

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СТУДЕНТА В КОНТЕКСТІ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті окреслено соціально-психологічний портрет студента в контексті емоційної культури та визначена її роль у процесі його особистісного становлення.

The article gives a social-psychological a student in the contexts of an emotional personal culture and determines its role in the process of a personal development.

Актуальність роботи:

Докорінні зміни в політичній та соціально-економічній сферах життя України зумовили потребу підвищення культурологічної підготовки студентської молоді. Особливої значущості набуває виховання нового типу особистості з високим рівнем культури, спроможної адекватно реагувати на постійні зміни у суспільстві, які супроводжуються стресами і конфліктами, здатної вирішувати соціально-психологічні суперечності, здатної до